

ОБЛІК, АУДИТ І КОНСАЛТИНГ

УДК 316.4:657.6

О.В. Сотула

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії та міжнародної економіки,

Н.О. Юсіф

студентка ННІ економіки і права, спеціальність «Облік і аудит»,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

Анотація. Досліджено важливість впровадження та поширення соціального аудиту. Проаналізовано використання соціального аудиту деякими підприємствами України. Розглянуто методи і напрямки поширення соціального аудиту в Україні

Ключові слова. Соціальний аудит, соціальна сфера, соціальна відповідальність, економічне зростання, інноваційний проект, людські ресурси.

АКТУАЛЬНОСТЬ ВНЕДРЕНИЯ И РАСПРОСТРАНЕНИЯ СОЦИАЛЬНОГО АУДИТА В УКРАИНЕ

Аннотация. Исследованы важность внедрения и распространения социального аудита. Даны примеры использования социального аудита некоторыми предприятиями Украины. Рассмотрены методы и направления распространения социального аудита в Украине.

Ключевые слова. Социальный аудит, социальная сфера, социальная ответственность, экономический рост, инновационный проект, человеческие ресурсы.

IMPORTANCE OF THE INTRODUCTION AND SPREAD OF SOCIAL AUDIT IN UKRAINE

Abstract. Investigated the importance of the introduction and spread of social audit. Submitted examples of the use of social audit some enterprises in Ukraine. Methods and direction of social audit in Ukraine

Key words. Social audit, social issues, social responsibility, economic growth, innovative project, human resources.

Вступ. За роки незалежності в Україні відбулося багато потрясінь, які негативно вплинули на соціальну сферу. Наслідки фінансової кризи та політичної нестабільності в Україні викликали погіршення соціально-економічного стану з такими ускладненнями, як безробіття, несвоєчасність розрахунків з оплати праці тощо. В таких умовах особливо актуальним є запровадження та поширення соціального аудиту з метою об'єктивної оцінки соціальної ситуації в країні.

Питання впровадження та поширення соціального аудиту розглядають як зарубіжні, так і українські автори. Серед українських вчених, які розглядають соціальний аудит як механізм управління розвитком соціальної сфери, А. Андрющенко, О. Балакірева, О. Іщенко та ін. С. Мельник, В. Матросов, М. Гаврицька є розробниками проекту Концепції формування національної моделі соціального аудиту. Російський учений Ю.М. Попов наголошує на тому, що у сучасних умовах отримати економічну вигоду можливо тільки за умов мінімізації соціальних ризиків, О.О. Шурус у своїх дослідженнях підкреслює, що практичне значення соціального аудиту в тому, що він є ефективним інструментом регулювання соціоекономічних відносин.

Постановка завдання. Головною метою нашого дослідження є визначення можливостей запровадження та поширення соціального аудиту в Україні задля ефективного управління соціальними процесами та поліпшення програм соціальної підтримки населення. Для цього варто проаналізувати становлення та розвитку соціального аудиту; обґрунтувати необхідність та обов'язковість створення національної системи соціального аудиту.

Результати. Сьогодні в Україні спостерігається кризовий стан соціально-економічної сфери. Зокрема накопичилося дуже багато соціальних проблем: бідність більшої частини населення і високе безробіття, низька якість медицини і велика смертність, високий рівень забруднення навколишнього середовища і низька якість продуктів харчування, неналежні умови праці і масові порушення техніки безпеки на виробництві. І цей перелік далеко не повний [4].

Криза в Україні набула системного характеру. Як відомо, швидкий вихід із системної кризи не можливий, цей процес є довготривалим з непередбачуваними наслідками для суспільства. Одним із пріоритетних заходів щодо поліпшення ситуації в країні є стабільний розвиток соціальної сфери та заходи соціальної політики, спрямовані на покращення життя суспільства. Позитивні зміни в соціальній сфері сприяють підвищенню життєвого рівня населення та безпосередньо впливають на економіку держави. Важливу роль у процесі соціально-економічного зростання відіграє держава, яка регулює, контролює та забезпечує соціальний захист суспільства як на макрорівні, так і на рівні підприємств, які, в свою чергу, позитивно впливають на соціально-економічний розвиток населення.

Для виміру стану соціально-економічного розвитку використовують ряд економічних показників. Як відомо, фінансові показники діяльності підприємств підтверджує фінансовий аудит, а соціальні показники, відповідно, — соціальний аудит.

На сьогодні немає єдиного, законодавчо визнаного визначення соціального аудиту. На нашу думку, соціальний аудит — це процес систематичного спостереження, контролю, оцінки та підвищення ефективності функціонування і стилю роботи організації, засіб вимірювання її впливу на суспільство в цілому.

Соціальний аудит в Україні є достатньо новим і мало поширеним явищем, але й доволі важливим інноваційним проектом, який може слугувати ефективним інструментом регулювання соціоекономічних відносин для підняття їх на якісно новий рівень.

За допомогою соціального аудиту можна виміряти ступінь корпоративної соціальної відповідальності. Ним оцінюються формальні і неформальні правила поведінки всередині організації, думки сторін, зацікавлених у діяльності компанії, з метою вибору умов, сприятливих для менеджменту якості та розвитку людських ресурсів [6].

В останні роки соціальний аудит почав поширюватись в Україні. На жаль, на сьогодні відсутня його організаційно-правова основа, яка б створювала необхідні умови для діяльності соціальних аудиторів, немає необхідної кількості спеціалістів, здатних здійснювати аудит загальнонаціональних програм, проектів, заходів.

Важливість і необхідність впровадження та поширення соціального аудиту в Україні спонукає науковців до конкретних дій. Науково-дослідний інститут соціально-трудова відносин у 2008 році розробив проект Концепції формування національної моделі соціального аудиту. Згідно з цією концепцією у структурі Національної тристоронньої соціально-економічної ради створюється Національний комітет із соціального аудиту, в якому сторони соціального партнерства представляють Міністерство праці та соціальної політики України, Федерацію профспілок України, Федерацію роботодавців України. На регіональному рівні мають функціонувати регіональні комітети із соціального аудиту на основі тристороннього представництва.

Методичне забезпечення соціального аудиту повинно здійснюватися відповідними відділами та підрозділами Федерації профспілок України, Академією праці та соціальних відносин і ДУ НДІ соціально-трудова відносин Мінпраці України.

Підготовка кадрів для проведення соціального аудиту має здійснюватися через систему післядипломної освіти на замовлення соціальних партнерів, у т.ч. через систему профспілкового навчання Федерації профспілок України.

Соціальний аудит в Україні знайшов і практичний розвиток. Так, із 2008 року на території України веде свою діяльність з надання соціологічних та аудиторських послуг Центр соціального аудиту (ЦСА). Це незалежна комерційна організація, яка на основі отримання неупередженої інформації допомагає вирішувати соціальні проблеми окремих компаній та організацій, виявляти соціальні ризики в їх функціонуванні. Також систематично Центр соціального аудиту проводить власні дослідження, або бере участь в дослідженнях регіонального, всеукраїнського та міжнародного рівня.

Система аудиту діє на рівні окремих господарських одиниць, як правило, великих компаній з іноземним капіталом, або якщо підприємство приваблює іноземних партнерів у якості покупців товарів і послуг. Прикладом цього є фактичні проведення соціального аудиту в деяких українських фірмах.

У 2012 році Видавничий будинок «Фактор» придбав права на випуск видань «Disney» — одного з найбільших світових ліцензіатів та успішного видавця дитячої літератури. Для реалізації проекту було обрано сучасну високотехнологічну друкарню «Фактор-Друк», підприємство, яке за всіма критеріями відповідає вимогам «The Walt Disney Company». Крім високих вимог до стандартів продукції, підприємство зобов'язане слідувати встановленим стандартам соціальної відповідальності.

У червні 2012 року на друкарні «Фактор-Друк» комісія представників «Disney» провела соціальний аудит. Предметом огляду експертів стало дотримання стандартів праці, здоров'я та безпеки працівників. Аудитори підтвердили, що діяльність підприємства відповідає заявленим цілям в області якості, вимогам трудового законодавства, соціальним програмам, охороні праці, а також можливостям для всебічного розвитку персоналу та забезпечення комфортних умов праці.

ДТЕК — найбільша енергетична компанія України, яка ходить до складу фінансово-промислової групи «Систем Кепітал Менеджмент» (СКМ), у 2013 році успішно пройшла третій щорічний аудит системи управління охороною праці на відповідність вимогам міжнародного стандарту OHSAS 18001:2007. Сертифікат, що підтверджує відповідність системи управління в галузі охорони праці міжнародним стандартам, Сервіс-Інвест (ДТЕК) отримав ще у 2010 році.

Аудитори ТОВ «Менеджмент Систем Консалтинг» щорічно відвідують виробничі і невиробничі підрозділи енергокомпанії, спостерігають за виробничим процесом, проводять бесіди зі співробітниками, вивчають документацію. Сильними сторонами Сервіс-Інвест у галузі охорони праці у 2013 році були названі якісне проведення електромонтерами первинних інструктажів з охорони праці, знання і розуміння персоналом небезпек і ризиків, знання та застосування заходів з управління ризиками. Крім сильних сторін, аудитори виділили також зони для вдосконалення, яким наступного року керівництво має приділити пильну увагу [8].

У лютому 2014 року в ПАТ «Кримський содовий завод» було проведено соціальний аудит. Він здійснювався міжнародною інспекційною компанією «INTERTEK» на замовлення одного з провідних партнерів акціонерного товариства — компанією Saint-Gobain (Франція).

Вимоги зарубіжних партнерів у соціальній сфері базуються на принципах дотримання трудового законодавства, надання можливості для всебічного розвитку персоналу, забезпечення умов праці, що запобігають професійним захворюванням і т. і. Експертами було проаналізовано систему охорони праці на Кримському содовому заводі, дотримання стандартів у галузі екології, безпеки, кадрової роботи, а також дана відповідна оцінка виробничих ділянок, побутових приміщень, їдальні, медпункту. У процесі аудиту також проводилося опитування працівників. Аудитори переконалися в тому, що акціонерне товариство не тільки випускає якісну продукцію, а й бере на себе соціальну відповідальність за своїх працівників. Індекс аудиту перевищив порогове середнє значення, а це означає, що підприємство стабільно розвивається. У березні-квітні 2014 адміністрації підприємства та профспілковому колективу належить укласти новий колективний договір, у підготовці якого будуть враховані і результати соціального аудиту [8].

Сільськогосподарська компанія АСТАРТА-Київ у 2013 році продовжила працювати над ствердженням соціальних, трудових, екологічних та антикорупційних принципів заради підвищення добробуту та умов життя громадян. Охорона навколишнього середовища та турбота про здоров'я працівників залишались одним із пріоритетних напрямів діяльності Компанії. У 2013 році АСТАРТА підтвердила відповідність соціально-екологічним стандартам діяльності Міжнародної фінансової корпорації та іншим європейським директивам. Заводи Компанії успішно пройшли верифікаційні аудити на відповідність міжнародному стандарту ISO 14001:2004. Крім того, Наркевицький цукровий завод і головний офіс Компанії підтвердили свої сертифікати з системи управління охорони праці OHSAS 18001.

Цього року компанія отримала звання «Компанії з найвищими стандартами корпоративного управління» та посіла одне із чільних місць у Національному рейтингу благодійників. То того ж компанія за останній рік створила 623 робочих місць [8].

Висновки. Таким чином, дослідивши можливості запровадження та поширення соціального аудиту в Україні, можна зробити такі висновки.

1. Соціальний аудит — це процес систематичного спостереження, контролю, оцінки та підвищення ефективності функціонування і стилю роботи організацій, засіб вимірювання її впливу на суспільство в цілому.

2. В Україні, не зважаючи на відсутність організаційно-правової основи соціального аудиту, розроблено проект Концепції формування національної моделі соціального аудиту. З 2008 року соціальний аудит застосовується рядом підприємств, зокрема друкарнею «Фактор-Друк», Сервіс-інвест (ДТЕК), ПАТ Кримський содовий завод, АСТАРТА-Київ та ін.

Для посилення ефективності управління соціальними процесами та покращення програм соціальної підтримки населення, на нашу думку, необхідно створити організаційно-правову основу соціального аудиту, затвердити Концепцію формування національної моделі соціального аудиту, почати підготовку спеціалістів, здатних здійснювати соціальний аудит загальнонаціональних програм, проектів, заходів.

Соціальний аудит в Україні повинен стати обов'язковим для підприємств усіх форм власності, оскільки соціальна сфера є чи не найважливішою для економічного розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Социальный аудит : учебное пособие / под общ. редакцией д.э.н., проф. А. А. Шулуса, д.э.н., проф. Ю. Н. Полова. — М. : Издательский дом «Атисо», 2008. — 620 с. — (Серия «Высшее профессиональное образование»).
2. *Ю.Н. Попов*. Социальный аудит: новая утопия или эффективный инструмент? [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://ispp.at.ua/publ/1-1-0-1>
3. Концепція формування національної моделі соціального аудиту. Проект / Розробники: С.В. Мельник, В.Д. Матросов, М.К. Гаврицька. — Луганськ, 2088. — Розроблено в ДУ НДІ СТВ. Виконавці: Мельник С.В., к.е.н. Тресвятська Т.А., Будьонна Л.В. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.lir.cci.lg.ua>
4. Концепція економіко-соціального та культурно-національного розвитку України. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://pro-vincia.com.ua/ekonomka/8013-koncersua-ekonomko-socalnogo-ta-kulturno-nacionalnogo-rozvitku-ukrayini.html>
5. Соціальний аудит та інспектування: підручник / Калінеску Т.В., Шаповалова Т.В., Г.С. Ліхоносова. — Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2013. — 380 с.
6. Стратегічне управління / З. Є. Шершньова : Підручник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2004. — 699 с.
7. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи. — Жаліло Я. А., Бабанін О. С., Белінська Я. В. та ін. / за заг. ред. Я.А. Жаліла. — К.: НІСД, 2009. — 142 с.
8. Звіт про прогрес, досягнутий у рамках виконання принципів Глобального договору ООН у 2013 році. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.csrjournal.com/liveexperience/socreports/7007-socialnyu-otchet-holdinga-astarta-kiev-2013g.html>

10.06.2014